วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์

eISSN: 3027-7124

Journal homepage: https://www.tci-thaijo.org/index.php/eduku

บทพินิจหนังสือ: Guidance for Generative AI in Education and Research

ธนภัทร ศรีผ่าน

ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ข้อมูลบทความ

ประวัติบทความ

รับเข้า: 26 มิ.ย. 2569

ปรับปรุง: 27 ก.ค. 2569

ตอบรับ: 27 ก.ค. 2569

เผยแพร่: 31 ส.ค. 2569

คำสำคัญ

ปัญญาประดิษฐ์,
การจัดการเรียนรู้,
ความฉลาดรู้ปัญญาประดิษฐ์,
จริยธรรมปัญญาประดิษฐ์,
ยูเนสโก

***ผู้รับผิดชอบบทความ**

ธนภัทร ศรีผ่าน

อีเมล:

thanapat.srip@ku.th

บทคัดย่อ

หนังสือ Guidance for Generative AI in Education and Research ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) เป็นเอกสารแนวทางสำคัญที่นำเสนอบทบาทของปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative AI: GenAI) ต่อการศึกษาและการวิจัยในยุคดิจิทัล โดยอธิบายหลักการทำงานของ Generative AI พร้อมทั้งโอกาสและความท้าทายในการประยุกต์ใช้ในบริบททางการศึกษา ตลอดจนประเด็นสำคัญด้านจริยธรรม ความเป็นส่วนตัว ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ลิขสิทธิ์ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อการจัดการเรียนรู้ การสอน การวัดและประเมินผล และการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ จุดเด่นของหนังสืออยู่ที่การนำเสนอแนวคิด Human-Centred Approach ซึ่งมุ่งส่งเสริมการใช้ AI เพื่อเสริมสร้างศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์ของมนุษย์ มากกว่าการทดแทนวิจารณญาณและการตัดสินใจของมนุษย์ นอกจากนี้ หนังสือยังนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับภาครัฐบาล สถาบันการศึกษา ครู และนักวิจัย เพื่อส่งเสริมการใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ โปร่งใส และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษา หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเอกสารอ้างอิงที่ทรงคุณค่าและเหมาะสมกับบริบทการพัฒนาการศึกษาในยุคปัญญาประดิษฐ์สำหรับผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป

อ้างอิงบทความนี้ (APA 7th Edition):

ธนภัทร ศรีผ่าน. (2569). บทพินิจหนังสือ: Guidance for generative AI in education and research. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 41*(2), 200–205.

Journal of Kasetsart Educational Review

eISSN: 3027-7124

Journal homepage: https://www.tci-thaijo.org/index.php/eduku

Book Review: Guidance for Generative AI in Education and Research

Thanapat Sripan

Department of Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University

Article Info.

Article history

Received: 26 Jun. 2026

Revised: 27 Jul. 2026

Accepted: 27 Jul. 2026

Published: 31 Aug. 2026

Keywords

Artificial intelligence, Learning management, AI literacy, AI ethics, UNESCO

***Corresponding author**

Thanapat Sripan

Email:

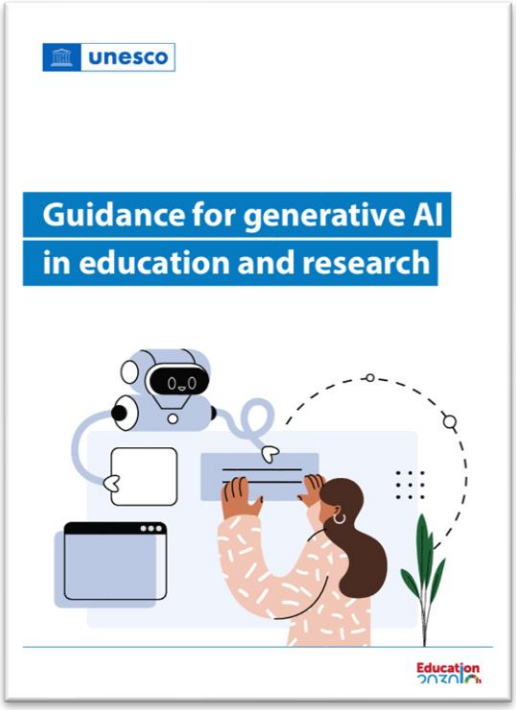
thanapat.srip@ku.th

Abstract

Guidance for Generative AI in Education and Research, published by UNESCO, is a significant guidance document that examines the role of Generative Artificial Intelligence (GenAI) in education and research in the digital era. The publication provides a comprehensive overview of the principles and mechanisms of GenAI, together with its opportunities and challenges in educational contexts. It also addresses key issues related to ethics, privacy, data reliability, copyright, and the potential implications of GenAI for teaching, learning, assessment, and knowledge creation. A distinctive feature of the publication is its emphasis on a Human-Centred Approach, which advocates the use of AI as a tool to enhance human capabilities, creativity, and critical thinking rather than replace human judgment and decision-making. In addition, it presents practical policy recommendations and implementation guidelines for governments, educational institutions, teachers, and researchers to promote the responsible, transparent, and beneficial use of AI in education. This publication therefore serves as a valuable and timely reference for policymakers, educational administrators, teachers, researchers, and anyone interested in advancing education in the age of artificial intelligence.

Cite this article (APA 7th Edition):

Sripan, T. (2026). Book review: Guidance for generative AI in education and research. *Journal of Kasetsart Educational Review, 41*(2), 200–205.

ภาพที่ 1 หน้าปกหนังสือ Guidance for Generative AI in Education and Research
ที่มา: UNESCO (2023)

การเดินทางของหนังสือ

นับตั้งแต่การเปิดตัวของ ChatGPT ในปี ค.ศ. 2022 การนำปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิด (Generative Artificial Intelligence: GenAI) มาใช้ในวงการศึกษาทั่วโลกได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทายต่อการจัดการศึกษา หลายสถาบันเลือกจำกัดหรือห้ามใช้ AI ในการเรียนการสอน ขณะที่อีกหลายแห่งมุ่งพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและมีความรับผิดชอบ คำถามสำคัญจึงมิใช่ว่า “ควรใช้ AI หรือไม่” หากแต่เป็น “จะใช้ AI อย่างไรให้ยังคงคุณค่าของการเรียนรู้ที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง” ทั้งนี้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จึงได้จัดทำและเผยแพร่หนังสือ Guidance for Generative AI in Education and Research ในปี ค.ศ. 2023 เพื่อเป็นกรอบแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการประยุกต์ใช้ GenAI อย่างมีจริยธรรม ปลอดภัย และคำนึงถึงการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญ เนื้อหาครอบคลุมทั้งหลักการทำงานของเทคโนโลยี ความเสี่ยงและข้อควรระวัง ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับการนำ AI มาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน เนื้อหาของหนังสือเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการอธิบายความหมายและหลักการทำงานของ Generative AI ก่อนขยายไปสู่การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อการศึกษา ทั้งในด้านโอกาส ความเสี่ยง และประเด็นจริยธรรม จากนั้นจึงนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ AI ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจน

การวิจัยทางการศึกษา โดยเน้นย้ำว่าความสำเร็จของการใช้ AI มิได้ขึ้นอยู่กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ หนังสือยังอธิบายวิวัฒนาการของโมเดล GPT ตั้งแต่ GPT-1 จนถึง GPT-4 เพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความสามารถในการประมวลผลภาษาจากการเพิ่มขนาดข้อมูลฝึกสอนและจำนวนพารามิเตอร์ พร้อมอธิบายกระบวนการสร้างข้อความของ Generative AI ตั้งแต่การตีความคำสั่ง (Prompt) การคาดการณ์คำหรือวลีถัดไปตามบริบท ไปจนถึงการสร้างคำตอบที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ ผู้เขียนเน้นย้ำว่าผลลัพธ์ที่ AI สร้างขึ้นควรได้รับการตรวจสอบและพิจารณาอย่างรอบคอบโดยมนุษย์ก่อนนำไปใช้ในบริบทการศึกษาและการวิจัย หนังสือเล่มนี้จึงมิได้เป็นเพียงคู่มือการใช้ Generative AI ในการศึกษา หากแต่เป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามต่ออนาคตของการเรียนรู้ บทพินิจนี้จึงไม่ได้มุ่งสรุปเนื้อหาของหนังสือในแต่ละบท หากเลือกวิเคราะห์และต่อยอดประเด็นที่ผู้เขียนเห็นว่ามีความสำคัญต่อบริบทการศึกษาไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสามมิติ ได้แก่ 1) การยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการใช้ AI 2) ความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี และ 3) การปรับเปลี่ยนแนวคิดด้านการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในยุคปัญญาประดิษฐ์

มิติแรก: การใช้ AI ต้องยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มากกว่ามุ่งเน้นเพียงเทคโนโลยี

ประเด็นสำคัญที่หนังสือพยายามสื่ออย่างต่อเนื่อง คือ การนำ Generative AI มาใช้ในการศึกษาไม่ควรให้ความสำคัญกับความสามารถของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องยึดหลัก Human-Centred Approach โดยมองว่า AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่จะเข้ามาทดแทนบทบาทของครูหรือกระบวนการคิดของผู้เรียน เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย จะเห็นว่า หลายสถาบันการศึกษายังคงให้ความสำคัญกับการฝึกใช้เครื่องมือ AI หรือการเขียน Prompt เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ ขณะที่การพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น AI Literacy, Critical Thinking และ AI Ethics กลับได้รับความสนใจน้อยกว่า ทั้งที่ทักษะเหล่านี้เป็นรากฐานของการใช้ AI อย่างรู้เท่าทันและมีความรับผิดชอบ ทั้งนี้ จากประสบการณ์ของผู้เขียนในการเป็นวิทยากรอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ AI สำหรับครูและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ประเด็นที่ผู้เข้าอบรมสนใจมากที่สุดคือเทคนิคการเขียน Prompt หรือการเลือกใช้เครื่องมือ AI มากกว่าการตั้งคำถามว่าจะตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างไร หรือจะใช้ AI อย่างมีจริยธรรมได้อย่างไร ประสบการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่ UNESCO ให้ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่การใช้ AI ให้เก่งเพียงอย่างเดียว แต่คือการสร้างผู้ใช้ AI ที่มีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ซึ่งยังเป็นประเด็นที่สถาบันการศึกษาของไทยควรให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น

มิติที่สอง: เมื่อ AI ให้คำตอบได้รวดเร็ว ความรับผิดชอบของครูยิ่งต้องเพิ่มขึ้น

หนังสือไม่ได้กล่าวถึงศักยภาพของ Generative AI เพียงด้านเดียว แต่ยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดที่ผู้ใช้งานทุกคนต้องตระหนัก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลที่คลาดเคลื่อน (Hallucination) อคติของข้อมูล (Bias) การละเมิดลิขสิทธิ์

(Copyright) และประเด็นด้านความเป็นส่วนตัว (Privacy) ซึ่งล้วนส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ AI สร้างขึ้น ผู้เขียนเห็นว่า ประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวงการศึกษา เนื่องจากครูและอาจารย์เริ่มนำ AI มาใช้ในการออกข้อสอบ สร้างสื่อการสอน ตรวจงาน และจัดทำเอกสารทางวิชาการอย่างแพร่หลาย แม้ AI จะช่วยลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ แต่หากขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริง แหล่งอ้างอิง และความถูกต้องของข้อมูล ก็อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการเรียนรู้โดยตรง ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงไม่ได้อยู่ที่ว่า AI จะให้คำตอบถูกหรือผิด แต่อยู่ที่ผู้ใช้จะรู้จักตั้งคำถามกับคำตอบที่ได้นั้นหรือไม่ หากครูยังไม่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลจาก AI ได้ ผู้เรียนย่อมขาดแบบอย่างในการใช้เหตุผลและการตรวจสอบข้อมูล ดังนั้น ในยุคที่ AI สามารถสร้างคำตอบได้ภายในไม่กี่วินาที บทบาทของครูจึงไม่ได้ลดลง หากแต่ยิ่งมีความสำคัญในฐานะผู้สร้างวัฒนธรรมของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มากกว่าการเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

มิติที่สาม: AI กำลังเปลี่ยนวิธีประเมินผลการเรียนรู้

อีกประเด็นหนึ่งที่หนังสือสะท้อนอย่างน่าสนใจ คือ ผลกระทบของ Generative AI ต่อการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการศึกษา เมื่อ AI สามารถสร้างรายงาน เรียงความ โครงงาน หรือแม้แต่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว การประเมินผลที่พิจารณาเพียง "ผลงานสุดท้าย" อาจไม่สามารถสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนได้อีกต่อไป ประเด็นนี้ควรนำไปสู่การทบทวนรูปแบบการประเมินผลในสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ (Process) การสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection) การออกแบบคำสั่ง (Prompt Design) การตรวจสอบและยืนยันข้อมูล (Verification) ตลอดจนการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ (Critical Thinking) มากกว่าการประเมินเฉพาะผลลัพธ์ของงาน แนวคิดดังกล่าวแม้จะไม่ได้ระบุไว้โดยตรงในหนังสือ แต่สามารถตีความและต่อยอดได้จากหลักการที่ UNESCO เสนอเกี่ยวกับการใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในมุมมองของผู้เขียน หาก AI สามารถช่วยสร้างผลงานได้ภายในเวลาไม่กี่วินาที สิ่งที่สถานศึกษาควรประเมินอาจไม่ใช่เพียงว่า "ผู้เรียนสร้างอะไร" แต่ควรให้ความสำคัญกับ "ผู้เรียนคิดอย่างไร" เพราะคุณค่าของการศึกษาไม่ได้อยู่ที่ผลงานเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ผลงานนั้น

จุดเด่นของหนังสือ

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือการอธิบายเรื่อง Generative AI ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย แม้ผู้อ่านจะไม่มีพื้นฐานด้านปัญญาประดิษฐ์ก็สามารถติดตามเนื้อหาได้อย่างต่อเนื่อง หนังสือนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นกลาง โดยสะท้อนทั้งศักยภาพและข้อจำกัดของเทคโนโลยี พร้อมเชื่อมโยงข้อเสนอเชิงนโยบายกับการประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่ทำให้หนังสือเล่มนี้แตกต่างจากหนังสือเกี่ยวกับ AI ทั่วไป คือ การย้ำว่าคุณค่าของ AI ไม่ได้อยู่ที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนามนุษย์และการเรียนรู้อย่างมีความรับผิดชอบ

บทสรุป

หนังสือ Guidance for Generative AI in Education and Research ไม่ได้ชวนให้ตั้งคำถามเพียงว่า “AI จะเข้ามาแทนครูหรือไม่” หากแต่ชวนให้พิจารณาคำถามที่ลึกซึ้งยิ่งกว่า คือ “ครูควรเป็นมนุษย์แบบใด ในวันที่ AI สามารถทำหลายสิ่งที่มนุษย์เคยทำได้แล้ว” ในอดีต บทบาทของครูมักถูกมองว่าเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ แต่ในยุคที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและใช้ Generative AI เพื่อสร้างคำตอบได้ภายในไม่กี่วินาที คุณค่าของครูจึงไม่ได้อยู่ที่การเป็นผู้ให้คำตอบอีกต่อไป แต่อยู่ที่การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ การตั้งคำถามที่ท้าทายความคิด การชี้แนะการใช้ AI อย่างเหมาะสม และการปลูกฝังจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

จากข้อสังเกตที่ได้จากการอบรมด้านการประยุกต์ใช้ AI สำหรับครูและอาจารย์ในหลายมหาวิทยาลัย สิ่งที่พบเสมอคือ ผู้เข้าอบรมมักเริ่มต้นด้วยคำถามว่า “AI ตัวไหนดีที่สุด” แต่เมื่อการอบรมสิ้นสุดลง คำถามที่มีความหมายมากกว่ากลับกลายเป็น “จะใช้ AI อย่างไรโดยไม่ทำให้ผู้เรียนหยุดคิด” ประสบการณ์ดังกล่าวสะท้อนสารสำคัญของหนังสือที่ย้ำว่า คุณค่าของ AI ไม่ได้อยู่ที่ตัวเทคโนโลยี แต่อยู่ที่วิธีที่มนุษย์เลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน จากมุมมองที่หนังสือนำเสนอ บทบาทของครูในอนาคตควรเปลี่ยนจาก Knowledge Provider ไปสู่การเป็น Learning Designer ที่ออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็น AI Coach ที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ เป็น Ethical Mentor ที่ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อการใช้เทคโนโลยี และเป็น Reflection Facilitator ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ และเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง

ท้ายที่สุด หนังสือเล่มนี้ชวนให้ตระหนักว่าความท้าทายที่แท้จริงของการศึกษาในยุคปัญญาประดิษฐ์ อาจไม่ใช่การเตรียมคนให้ “ใช้ AI เป็น” แต่คือการพัฒนาคนให้ “ใช้ AI อย่างมีวิจารณญาณ มีจริยธรรม และยังคงความเป็นมนุษย์” เพราะแม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าเพียงใด สิ่งที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้ คือความเข้าใจในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความเมตตา และการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

บทพินิจหนังสือนี้ จึงขอสรุปด้วยประโยคที่ว่า “เมื่อ AI กลายเป็นผู้ช่วยที่ฉลาดขึ้นทุกวัน ความท้าทายของครูจึงไม่ใช่การสอนให้ผู้เรียนแข่งขันกับ AI แต่คือการสอนให้ผู้เรียนใช้ AI โดยไม่สูญเสียความเป็นมนุษย์”

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

UNESCO. (2023). *Guidance for Generative AI in Education and Research*. UNESCO Publishing.